Publication : Hello	Date : 04 February 2010
Column Inch : 936	Page : 80-87
Circulation : 120,000	
Headline : หม่อมเจ้าหญิง มารศีสุขุมพันธุ์ บริพัตร ศิลปินแนวแฟนตาสติก	

หม่อมเจ้าหญิง มารศีสุขุมพันธุ์ บริพัตร

ศิลปินหญิงแนวแฟนตาสติก

สตรีผู้ปลุกจินตนาการแห่งฝันบนผืนผ้าใบ

หม่อมเจ้าหญิงมารศีสุขุมพันธุ์ บริพัตร ทรงเป็นศิลปินไทยที่คนไทยน้อยคนนักจะมีโอกาสได้เห็นผลงาน เนื่องจากทรงใช้ชีวิตส่วนใหญ่รังสรรค์ผลงานที่พระตำหนักบนเนินเขาแถบเทือกเขาแอลป์ในถิ่น Alpes de Haute Provence ทางตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศฝรั่งเศส แต่สำหรับผู้ศึกษาศิลปะรุ่นเก่าๆ คงยังจำพระองค์ได้ เนื่องจากเคยทรงเป็นอาจารย์พิเศษด้านวิชาประวัติศาสตร์ศิลปกรรมตะวันตกอยู่พักหนึ่งที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และทรงประพันธ์หนังสือชื่อ 'ประวัติศิลปกรรมตะวันตก' ภาษาไทยให้นักศึกษาได้ใช้เป็นตำราเรียน และเมื่อหอศิลป์พีระศรีสร้างเสร็จใหม่ๆ เคยทรงจัดแสดงผลงานภาพสีน้ำมันของท่านที่นั่น

"อาจารย์เจตนา นาควัชระบอกกับผมว่าหนังสือของท่านหญิงเป็นตำราศิลปวัฒนธรรมเล่มแรกๆ และตัวอาจารย์เจตนา นาควัชระก็เคยเรียนจากตำราเล่มนี้" ศาสตราจารย์ ดร. ม.ร.ว. ชิษณุสรรสวัสดิวัตน์ (คุณชาย) ผู้เป็นพระญาติและผู้ดูแลทรัพย์สินของท่านหญิงในประเทศไทยเล่า คุณชายได้ขึ้นไปเยี่ยมท่านหญิงที่พระตำหนักบนเนินเขาเมื่อปีก่อน และได้นำพระประสงค์ของท่านหญิงที่จะก่อตั้ง 'มูลนิธิหม่อมเจ้าหญิงมารศีสุขุมพันธุ์ บริพัตร' มาดำเนินการจนสำเร็จตามพระประสงค์

"ตอนแรกมีพระประสงค์จะตั้งมูลนิธิที่ฝรั่งเศส ทรงปรารถนาจะรวบรวมผลงานทั้งหมดของท่านไว้ด้วยกัน โดยจะสร้างเป็นแกลเลอรีที่เชิงเขาบริเวณพระตำหนักของท่าน เพื่อให้ผู้สนใจได้เยี่ยมชมภาพ และเป็นแหล่งที่นักเรียนศิลปะจะมาค้นคว้าและชมภาพเขียนของท่าน ทรงให้เพื่อนออกแบบแกลเลอรีแล้วด้วย แต่การจดทะเบียนก่อตั้งมูลนิธิในฝรั่งเศส ค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง ต้องมีเงินกองทุนค่อนข้างสูง และท่านหญิงไม่เคยจดทะเบียนเป็นศิลปินที่ฝรั่งเศส ทรงเป็นศิลปินอาชีพที่ตำรวงองค์เหมือนศิลปินสมัครเล่น เมื่อไม่ได้จดทะเบียนขึ้นเป็นศิลปิน จะจดทะเบียนมูลนิธิในพระนามท่านและดูแลภาพเขียนของท่านก็ยิ่งลำบากไปใหญ่ เลยเปลี่ยนพระประสงค์ให้มาก่อตั้งมูลนิธิที่ประเทศไทย ซึ่งมีข้อดียิ่ง คนไทยก็จะได้มีโอกาสได้ชมภาพ และภาพก็จะได้ไม่สาบสูญไปที่ไหน ทรงมอบภาพเขียนที่ทรงวาดเอาไว้ให้กับมูลนิธิเพื่อนำกลับมาประเทศไทยทั้งหมดประมาณเกือบๆ 100 ภาพ"

ท่านหญิงมารศีขณะนี้มีพระชันษา 79 ปี ยังทรงพำนักที่พระตำหนักบนเชิงเขา ทรงเริ่มเขียนภาพและเข้าสู่วงการศิลปะอย่างจริงจังเมื่อมีพระชันษาราว 30 ปี ก่อนหน้านั้น ทรงเป็นพระอาจารย์สอนวิชาศิลปะโลกตะวันออกไกลในคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมาดริด ประเทศสเปน และเมื่อเสด็จกลับมาประทับที่ประเทศไทยช่วงหนึ่งได้เคยเป็นอาจารย์พิเศษที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

"ทรงศึกษาศิลปะในเชิงลึก ทรงได้ปริญญาเอกถึง 2 ครั้ง" คุณชายกล่าวชื่นชม "ทรงรับปริญญา Docteur ès Lettres สาขาวรรณคดี จากมหาวิทยาลัย ณ กรุงปารีส และทรงศึกษาต่ออีกในระดับปริญญาเอกในสาขาประวัติศาสตร์ศิลป์ที่มหาวิทยาลัยแห่งมาดริด ทรงมีความรอบรู้ด้านศิลปะเป็นอย่างดี" ▶

(บน) ภาพเขียน 'Le Mariage Mystique du Prince Noui - Noui a Vellara' หนึ่งในผลงานชิ้นเอกของท่านหญิงมารศี (ล่างซ้าย) ท่านหญิงโปรดการเล่นเปียโนและการร้องเพลงโอเปร่า ทรงเคยทูลสมเด็จพระเทพฯ ว่า การร้องเพลงโอเปร่า ได้ทั้งเรื่องดนตรีและการออกกำลังกาย เนื่องจากต้องใช้พลังในการร้องเยอะ (ล่างกลาง) ท่านหญิงมารศีโปรดผ้าชีฟองและโปรดสีชมพูและม่วง เวลาออกงาน จะโปรดเสื่อผ้า CHANEL (ล่างขวา) ท่านหญิงมารศีในชุดราตรีสีเพลิง หน้าผลงานภาพวาดแนวแฟนตาสติก ชีวิตส่วนพระองค์นั้นทรงสมรสกับศาสตราจารย์ชาวฝรั่งเศสชื่อ Jacques Bousguet ทรงพบและรู้จักสามีขณะทรงสอนที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(บน) ในตำหนักของท่านหญิงมารศี จะมีกรงนกขนาดใหญ่ตั้งไว้มากมาย รวมทั้งบนห้องสตูดิโอวาดภาพ ทรงเลี้ยงนกเป็นร้อยตัว และส่วนใหญ่จะปล่อยให้บินอย่างอิสระภายในบ้าน นกบางตัวชอบโฉบจิบแชมเปญเวลาท่านหญิงทรงสังสรรค์กับเพื่อนฝูง (กลางซ้ายและกลางขวา) สุนัขและนกแก้วที่ทรงเลี้ยงภายในสวนที่ตำหนัก (ล่าง) ตำหนักที่ประทับบนเนินเขาในฝรั่งเศส เดิมเป็นบ้านคนเลี้ยงแกะ มีพื้นที่กว้างขวางครอบคลุมภูเขาหนึ่งลูก เต็มไปด้วยผลไม้นานาชนิด ทั้งพีช ในตระกูลลูกนัท และเบอร์รี่ หลังตำหนักเป็นถิ่นเก็บเห็ดทรัฟเฟิล

และเมื่อท่านหญิงทรงหันมาวาดภาพ ภาพเขียนของท่านก็มีพลัง เต็มไปด้วยจินตนาการในแนวแฟนตาสติก (L'Art Fantastique) และทรงใช้เทคนิคการวาดภาพของจิตรกรชั้นครูในสมัยเรอเนสซองต์ ผลงานของท่านกระทบใจผู้ชมค่อนข้างแรง ทั้งในแง่จินตนาการและคอนเซปต์ที่นำเสนอ ภาพบางภาพสวยอ่อนหวานเหมือนอยู่ในโลกของเทพนิยายและเทพปกรณัม แต่หลายภาพมองแล้วจะกระแทกใจจังๆ โดยเฉพาะภาพที่สะท้อนแนวคิดเรื่องความตาย อย่างภาพ Je me souviens ทรงวาดโครงกระดูกสตรีนั่งมองภาพตัวเองที่สะท้อนผ่านกระจกในโลกของความตาย และภาพที่โครงกระดูกเห็นในกระจกก็เป็นภาพสตรีเมื่อครั้งอดีตที่มีชีวิตและยังงามดุจจะสื่อถึงความยึดติดอดีตของบุคคลในโลกแห่งความตาย และภาพสตรีในกระจกภาพนี้ก็คล้ายท่านหญิงยิ่ง ที่จริงสตรีตัวเอกที่ปรากฏในภาพเขียนของท่านหญิงแทบทุกภาพ ทรงเป็นภาพของท่านหญิงเอง ซึ่งผู้ดูจะเห็นได้ชัดจากเค้าโครงหน้าของสตรีในภาพที่คล้ายโครงหน้าท่านหญิง

"ผมเห็นภาพท่านหญิงมารศี ผมเกิดแรงบันดาลใจที่จะศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับท่านหญิงเลยครับ เพราะเห็นทุกภาพก็ขนลุก" หม่อมหลวงอภิชิต วุฒิชัย (อาร์ต) เล่าถึงความแรงของภาพที่สามารถโยกคลอนอารมณ์ของเขาและผู้ชมคนอื่นๆ เขา

สมเด็จพระเทพฯ มีรับสั่งถามท่านหญิงว่า การวาดภาพก็เพลิดเพลินดี ทำไมไม่วาดต่อ ท่านหญิงก็รับสั่งตอบท่านในทำนองว่าไม่อยากทำอะไรที่ไม่ดีเท่าเดิม

เป็นหลานของคุณชายและมีโอกาสเห็นผลงานท่านหญิง เมื่อคุณชายก่อตั้งมูลนิธิฯ "เท่าที่ผมทราบมา ในช่วงที่ท่านหญิงทรงทดลองวาดภาพช่วงหนึ่ง ยังไม่ทรงพบว่า 'ฉันอยากจะวาดภาพอะไร' ครั้งหนึ่งได้มองภาพของ Salvador Dali (ศิลปินเอกของโลกแนว Surrealism) ทรงบอกกับองค์เองว่า 'นี่แหละคือสิ่งที่ฉันจะวาด' แต่เมื่อผมศึกษาต่อไป ภาพเขียนของท่านหญิงอยู่กลุ่มแฟนตาสติก และภาพแนว Surrealism ของดาลี เป็นแขนงหนึ่งในศิลปะกลุ่มแฟนตาสติก"

ชีวิตที่พระตำหนักในเขา

ท่านหญิงมารศีทรงใช้ชีวิตขณะรังสรรค์ผลงานศิลปะส่วนใหญ่ที่ตำหนักบนเนินเขาในฝรั่งเศส ทรงมีไลฟ์สไตล์เยี่ยงชาวชนบทของฝรั่งเศส ตัวตำหนักเดิมเป็นบ้านคนเลี้ยงแกะที่เหลือแต่ฐาน และทรงสร้างขึ้นใหม่จากฐานเดิม

เมื่อทรงหาที่สร้างบ้าน ทรงขับรถจากกรุงปารีสและได้เสด็จไปพบเมืองเก่าเล็กๆ ชื่อ Annot ตั้งอยู่ในภูเขาบริเวณ Alpes de Haute Provence มีแม่น้ำ Vaire ไหลผ่านกลางเมือง ตัวเมืองล้อมรอบด้วยภูเขาหินปูนสูงราว 680 เมตร และห่างจากเมืองตากอากาศ Nice อันเลื่องชื่อโดยทางรถไฟ 2 ชั่วโมง ทรงตกหลุมรักธรรมชาติที่นั่น และตัดสินพระทัยซื้อที่ดินบนเนินเขาที่ห่างจากตลาดในเมือง 30 นาทีถ้าเดินเท้า ด้านหน้าของที่ดินมีลำธารน้ำเล็กๆ ไหลผ่าน ด้านหลังติดภูเขา ทรงสร้างบ้านและสตูดิโอที่นั่น

"ท่านหญิงทรงสร้างบ้านในปี 1971 เสร็จในปี 1973" คุณนุชนันท์ โอสถานนท์ (เป้า) พระสหายรุ่นน้องที่มักบินไปเยี่ยมท่านหญิงบ่อยๆ เล่า "จำได้แม่นเลย เพราะตามคุณท่าน (หม่อมราชวงศ์หญิงพันธุ์ทิพย์ พระมารดาของท่านหญิงมารศี) ไปเยี่ยมท่านหญิงเมื่อทรงสร้างบ้านเสร็จในปีนั้น"

และศาสตราจารย์กิตติคุณ แพทย์หญิงพิศมัย อร่ามศรี ซึ่งในขณะนั้นเป็นแพทย์ประจำวังสวนผักกาดของราชสกุลบริพัตร ยังจำได้ว่า เมื่อคุณท่านพันธุ์ทิพย์กลับมาเมืองไทย ได้เล่าเชิงเปรียบเทียบให้ทุกคนในวังสวนผักกาดฟังว่า พระตำหนักของท่านหญิงบรรยากาศดีเหมือน 'วังตะไคร้' ซึ่งเป็นตำหนักพักผ่อนในช่วงฤดูฝนของเสด็จพ่อท่านหญิงคือ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุมภฏพงษ์บริพัตร กรมหมื่นนครสวรรค์ศักดิพินิต และราชสกุลบริพัตร

เนื่องจากเมือง Annot ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ Vaire สภาพดินเป็นกรด ต้นเชสนัทของที่นี่จะเลื่องชื่อว่าเติบโตงอกงาม ▶

(บน) ผลงาน Je me souviens ทรงวาดโครงกระดูกสตรีนั่งมองภาพตัวเองที่สะท้อนผ่านกระจกในโลกของความตาย สตรีตัวเอกที่ปรากฏในภาพเขียนแทบทุกภาพจะเป็นท่านหญิงเอง (ล่างซ้าย) ภาพท่านหญิงมารศีกับสุนัข Basset Hound 2 ตัวที่ทรงเลี้ยง สัตว์เลี้ยงทุกตัวจะปรากฏอยู่ในภาพวาดของท่านหญิงเสมอ พวกมันเป็นส่วนหนึ่งของแรงบันดาลใจ (ล่างขวา) ผลงานชิ้นหนึ่งที่ให้บรรยากาศของเทพนิยายและเทพปกรณัม

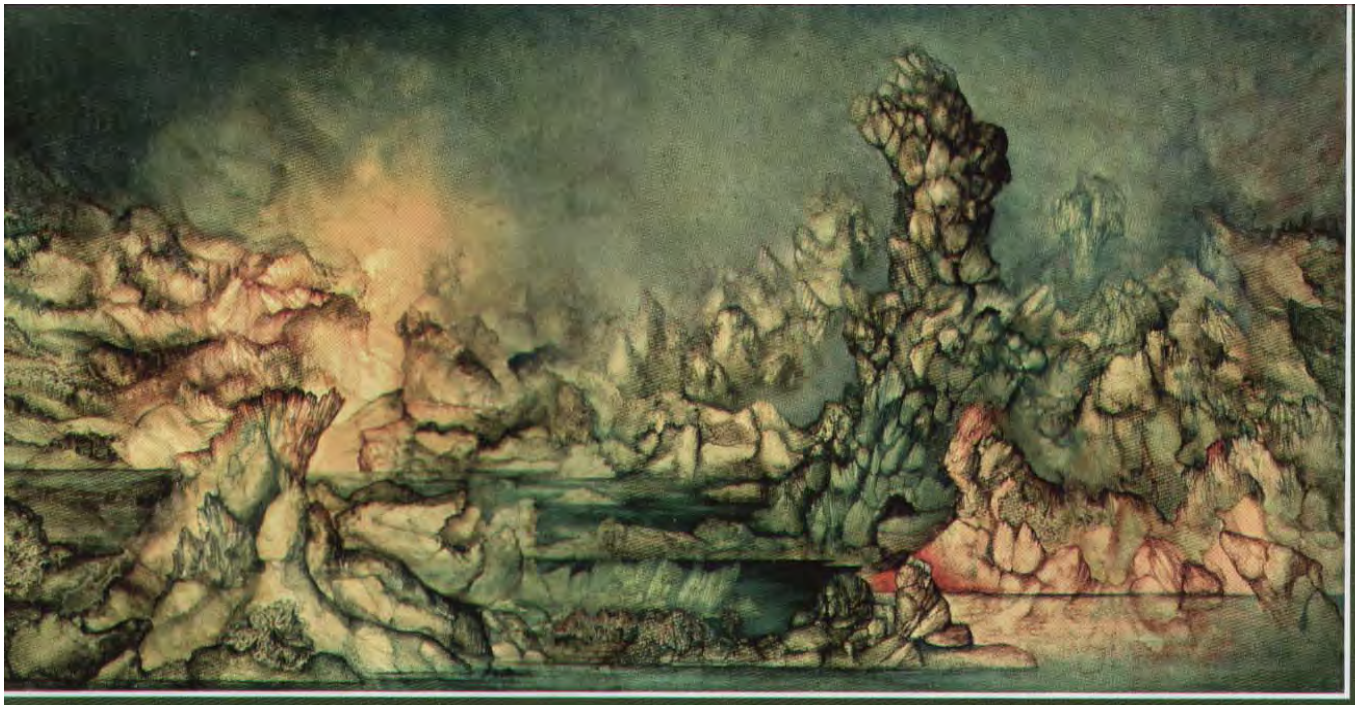

(บนและขวา) ผลงานภาพเขียนท่านหญิงมารศี (ล่าง) ท่านหญิงมารศีในชุดราตรี และเครื่องประดับชุดทับทิม แม้จะใช้ชีวิตในชนบท แต่โปรดที่จะบินไปชมนิทรรศการภาพเขียนของศิลปินสำคัญที่กรุงปารีสเป็นประจำ ยามว่างโปรดอ่านหนังสือ โดยเฉพาะนวนิยายโบราณของนักเขียนศตวรรษที่ 18 หลายเรื่องที่ทรงอ่านกลายเป็นชื่อภาพเขียนของท่าน การตั้งชื่อภาพเขียนของท่านจะทรงเล่นคำ ซึ่งบุคคลที่มีความรู้ทางวรรณคดีและอักษรศาสตร์จึงจะสามารถเช่นนี้

เป็นพิเศษ และในที่ดินของท่านหญิงก็มีต้นลูกนัทมากมายหลายชนิด ทั้งเซลนัท อัลมอนด์ โดยเฉพาะต้นวอลนัทที่บ้านท่านอายุนับร้อยปี ใหญ่ยักษ์ขนาดคนโอบไม่มิด ลูกดกมาก

"ปีหนึ่งๆ เวลาลูกวอลนัทตก เก็บได้เป็นกระสอบลูกเยอะมาก ขนกลับมากรุงเทพฯ เป็นกระสอบเลย" คุณเป้าเล่า น้ำเสียงมีความสุข ตาเป็นประกาย "ที่บ้านท่านหญิงใหญ่มาก ภูเขาหนึ่งลูกเลย รอบบ้านมีต้นไม้ผลไม้เยอะมาก ต้นแอปเปิลบ้านท่าน ทรงหาพันธุ์แปลกๆ มาปลูกหลายพันธุ์ องุ่นก็มี เชอร์รี่ก็มี ก็ทรงปลูกหลายต้นมากเลย และองค์ท่านเบา ท่านหญิงจะทรงไต่ขึ้นไปบนต้นเชอร์รี่ และให้เป้ารออยู่ข้างล่างคอยถือผ้าเช็ดมือไว้รับเชอร์รี่ องค์ท่านเบา ไต่ขึ้นไปถึงจะไม่หัก ท่านก็เด็ดๆ เชอร์รี่ส่งลงมาให้เราเอาผ้าที่กางไว้รับ เอามาทำแยมอร่อยกว่าเชอร์รี่ที่ซื้อๆ กัน มันจะเปรี้ยวๆ

พอหน้าเกาลัดสุก เราจะเข้าไปในป่า เก็บเกาลัดในป่ามาทานกัน และเป้าเป็นโรคชอบเก็บ บางทีเข้าไปในป่าหน้าราสปีเบอร์รี่ มันสุกเยอะ เราก็เก็บๆๆๆ ท่านทรงปราม 'เก็บแต่พอกิน'" คุณเป้าทำเสียงเลียนเสียงท่านหญิงที่ดุแกมปราม "และที่พระตำหนักจะมีลำธารน้ำไหลผ่าน บางช่วงเราจะเห็นปลาเทราต์งามๆ ว่ายทวนน้ำในลำธารบ้านท่าน เราก็ใช้สวิงตักมา ท่านทรงดุ 'อดอยากมากขนาดนั้นเชียวเหรอ ปล่อยไปๆ ทีหลังไม่ให้จับนะปลา เขาห้ามจับรู้ไหม' ที่โน่น'บางช่วง เขาจะห้ามจับปลาเทราต์

และที่นั่นมีสมาคมเก็บเห็ดทรัฟเฟิล ทุกปีท่านหญิงจะทรงโทรมา 'เป้าปีนี้จะมาเก็บเห็ดทรัฟเฟิลด้วยกันไหม' ถ้ามา ท่านจะทรงลงชื่อไปด้วยกัน ด้านหลังพระตำหนักไต่เขาขึ้นไปหน่อยจะเป็นที่ราบสูง ไปไม้ทับถมกันฤดูแล้วฤดูเล่า เห็ดทรัฟเฟิลมักจะขึ้นในที่เคยขึ้น ชาวบ้านจะพาสุนัขที่ผ่านการฝึกและสวมปลอกปากออกไปหาเห็ดทรัฟเฟิล ท่านหญิงกับเป้าก็ตามๆ พวกเขาไป เดินเล่นสนุกดี ถือไม้เขี่ยๆ หาเห็ดทรัฟเฟิล เคยหาได้ด้วย แต่ถึงไม่ได้ คนอื่นที่เขาหาได้ เขาก็จะแบ่งให้เรา เราก็เอากลับมาใส่โหลแก้วใบใหญ่ๆ แล้วเอาไข่ไก่ทั้งฟองใส่ลงโหลเยอะๆ เห็ดทรัฟเฟิลที่เก็บใหม่ๆ จะหอมมาก และเปลือกไข่จะดูดกลิ่นเห็ดได้ดี รุ่งขึ้นเราก็เอาไข่ในโหลมาทำไข่คน ไข่เจียว ได้กินไข่ที่หอมเห็ดทรัฟเฟิลทั้งทีไม่ใส่เห็ด ส่วนเนื้อเห็ดเราก็ขูดใส่สปาเก็ตตี้"

ท่านหญิงเลี้ยงไก่ไว้เก็บไข่เสวย มีไข่สดๆ พอทำกับข้าวและทำขนมทุกวันไม่ต้องซื้อ ทั้งยังปลูกพืชผักสวนครัวไว้ในสวน เครื่องเทศฝรั่งที่ใช้ในครัว เก็บได้ในสวนท่าน คุณเป้าเคยช่วยท่านหญิงมัดเครื่องเทศและสมุนไพรแขวนๆ ไว้ใช้ตลอดหน้าหนาว แต่ข้าวโพดที่ทรงปลูกไว้จะเป็นข้าวโพดเลี้ยงไก่ ท่านหญิงทรงมีแม่บ้านชาวฝรั่งเศสช่วยดูแลพระตำหนักอยู่คน อยู่กับท่านตั้งแต่เธออายุ 17 ปีจนบัจจุบัน

"ปีหนึ่ง ท่านหญิงมีดำริจะทำหมูแฮม ตรัสว่าไม่น่าจะทำยาก ก็ไปหาตำรากันว่าทำอย่างไร แล้วก็ไปเอาขาหมูมา ขาเบ้อเร่อเลย จำได้ว่าแช่เกลือ แช่ดินประสิวเป็นอาทิตย์ แล้วแต่สูตรใคร สูตรของท่านต้องใส่ลูกสนที่ใช้

ทำยินๆ ก็ไปเก็บกันในป่า แช่เสร็จ ก็ขึ้นแขวนไว้ในเตาผิงตลอดหน้าหนาว พอฤดูใบไม้ผลิ ท่านโทรมาเมืองไทย 'เป้ามาได้เลย ขาหมูน่าจะกินได้แล้ว' จำได้ขึ้นไปถอดจากในเตาผิงลงมา ผิวดำเมี่ยม เพราะโดนเขม่าเตาผิง ก็เช็ดๆ ตัดทานกัน อร่อยดี เนื้อแดงๆ ชมพูๆ"

นอกจากจะปลูกผักสวนครัว เลี้ยงไก่ ท่านหญิงทรงยังเลี้ยงสุนัข เลี้ยงแมวนับสิบ และเลี้ยงนกนับร้อยตัวภายในบ้าน ตัวพระตำหนักมี 2 ชั้น ห้องพระบรรทม ห้องอาหาร และห้องรับแขกจะอยู่ชั้นล่าง ชั้นบนทรงทำเป็นสตูดิโอเขียนภาพ ภายในห้องสตูดิโอมีกรงนกขนาดใหญ่ จะทรงเปิดประตูกรงนกทิ้งไว้ นกนานาชนิดที่ทรงเลี้ยงไว้จะบินอย่างอิสระภายในบ้าน แต่จะเข้าไปนอนในกรง ขณะทรงวาดภาพในสตูดิโอ นกจะบินโฉบไปมาและร้องจุ๊กจิ๊บๆๆ และคุณหมอพิศมัยผู้เคยมาเยี่ยมท่านหญิงเช่นเดียวกับคุณเป้า แต่ไม่ได้มาบ่อยเช่นเธอ ยังจำถึงความสบของเจ้านกและเจ้าสุนัขที่ทรงเลี้ยงได้เป็นอย่างดี

"เช้าๆ ท่านหญิงจะเสวยเบรคฟาสต์บนเตียงแบบฝรั่ง ทรงเรียกเรากินเป็นเพื่อนกัน" คุณหมอพิศมัยเล่า "ตอนนั้น ทรงเลี้ยง Basset Hound ชื่อตุ๊กตุ๊ก จะนอนข้างท่านหญิงบนเตียง เรากินึกว่าไม่มีพิษสง ที่ไหนได้ เนยเรานี่อยู่ในจาน ยังไม่ทันจะกิน ตุ๊กตุ๊กแลบลิ้นเลียเนยหายทั้งก้อนเลย และมีนกอยู่ตัวของท่านหญิง ไม่รู้นกอะไร ตัวเท่านกพิราบ นั่งทานอยู่ มันบินมาคว้าจานเนยที่เรากินเฉย มันแกล้ง บางทีก็บินมาจิกๆๆ เนยไปกินเฉยๆ ตัวนี้ร้ายสุด หรือเรานั่งจิบแชมเปญกัน มันจะบินมาจิบแชมเปญในแก้วเรา และประตูห้องนอนเรา เราปิดไว้อย่างดี พอเราจะมานอน สุนัขที่ทรงเลี้ยง เข้ามายั่วเตียงเรา มันแกล้ง มันประกาศนี่บ้านฉัน"

"ท่านหญิงรักสัตว์มาก" คุณเป้าเล่าบ้าง "สุนัขนอนบนเตียงท่านทุกตัว และไม่ทรงบังคับฝึกแบบที่นิยมฝึกๆ กัน ฝึกให้กินจากมือเท่านั้น ตรัสว่า ไม่งั้นก็ไม่ใช่หมา เลี้ยงก็ต้องเลี้ยงแบบเขาเป็นหมา" สัตว์เลี้ยงของท่านหญิงจึงได้รับการปล่อยให้เป็นอิสระ และสามารถเป็นตัวของตัวเอง

"ท่านหญิงทรงบ่น อาหารนกแพงๆ" คุณหมอเล่า "เราก็บอก ท่านหญิงก็ทรงเลี้ยงนกให้น้อยๆ ลงสิคะ ก็ตรัสว่า 'ฉันก็เอาตายสิ'"

และเจ้าสุนัข นก และแมวในพระตำหนัก มักจะได้เป็นนางแบบนายแบบ และปรากฏตัวในภาพเขียนของท่านหญิง ทั้งเคยเป็นแรงบันดาลใจให้ท่านหญิงสร้างผลงานระดับ Master Piece

"ระยะหลังทรงเลี้ยง St. Bernard ตัวหนึ่งชื่อหนุ่ยนุ้ย อยู่กับท่านไม่ถึง 2 ปีก็ตาย เซนต์เบอร์นาร์ดอายุไม่ค่อยยืนอยู่แล้ว" คุณเป้าเล่า "พอหนุ่ยนุ้ยตาย ทรงวาดภาพ Le Mariage Mystique du Prince Noui - Noui a Vellara เป็นภาพงานแต่งงานของหนุ่ยนุ้ย คำว่า Mystique ในชื่อภาพ มีนัยถึงสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ และเป็นสัญลักษณ์ ภาพนี้กลายเป็นผลงานชิ้นเอกของท่านชิ้นหนึ่ง นักวิจารณ์ภาพวิเคราะห์ว่า เทคนิคการเขียนภาพของท่านหญิงออกมาเพอร์เฟกต์ทุกอย่างในภาพนี้ ทุกอย่างของท่านหญิงรวมอยู่ในภาพนี้" ▶

(ซ้ายบน) ท่านหญิงมารศีและคุณชายชิษณุสรร สวัสดิวัตน์ พระญาติและผู้ดูแลทรัพย์สินของท่านหญิงในประเทศไทย (ซ้ายกลาง) คุณชายชิษณุสรรและหม่อมหลวงอภิชิต วุฒิชัย ผู้เกิดแรงบันดาลใจที่จะศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับท่านหญิงมารศีเมื่อเห็นภาพเขียนของท่านครั้งแรก เพราะเห็นทุกภาพก็ขนลุก ด้านล่างคือการ์ดและลายเซ็นพระนามท่านหญิงมารศี ใบเมเปิลใบนี้ทรงหยิบให้กับบุคคลท่านหนึ่งเมื่อ 12 - 13 ปีก่อน รับสั่งขณะทรงยื่นให้ว่า 'เมเปิลใบนี้จากหลุมฝังศพสามีฉัน' และทรงชี้ไปที่พื้นที่ข้างๆ รับสั่งว่า 'นั่นที่ฉัน' ภายหลังผู้รับมอบได้ให้เมเปิลใบนี้กับหม่อมหลวงอภิชิต เนื่องจากเห็นเขาสนใจศึกษาผลงานเขียนภาพของท่านหญิงมารศี (ซ้ายล่าง) คุณนุชนันท์ โอสถานนท์ (เป้า) พระสหายรุ่นน้องที่มักบินไปเยี่ยมท่านหญิงที่ฝรั่งเศสปีละหลายหน

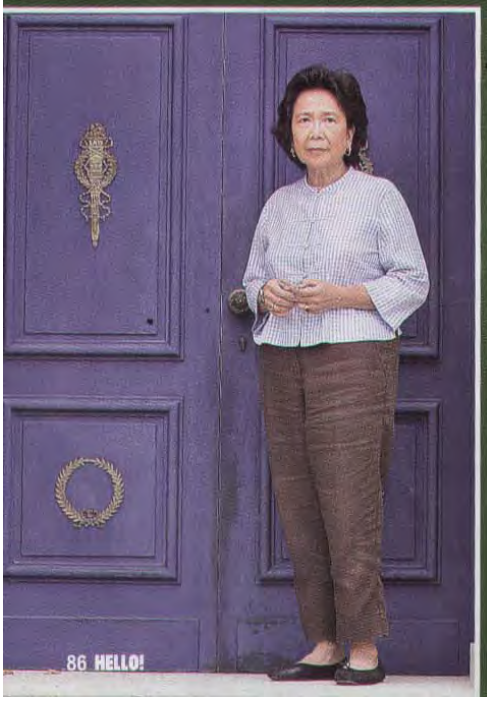

ท่านหญิงทรงเคยวาดภาพวันหนึ่งๆ หลายชั่วโมง หลังเสวยเบรคฟาสต์ในตอนเช้าจะทรงพาลูกสมุนออกไปเดินเล่นก่อน เมื่อเสด็จกลับจึงขึ้นสตูดิโอ และทรงเขียนภาพถึงบ่ายหนึ่งหรือบ่าย 2 โมงจึงลงมาเสวยเที่ยง และเนื่องจากท่านหญิงพระวรกายเล็ก ภาพบางภาพที่ทรงเขียนมีขนาดสูงถึง 2 เมตร ก็จะทรงวางภาพกับพื้น และก้มเขียนบริเวณใดเข้าถึงได้ยาก จะมีไม้พาดผ่านภาพ และทรงอยู่บนไม้ขณะเขียน บางครั้งทรงร่างสรรค์ภาพพร้อมๆ กัน 3 - 4 ภาพ ทรงลงสีภาพนั้นแล้วก็เปลี่ยนไปลงสีอีกภาพ ในบ้านเคยมีภาพเขียนที่ยังวาดไม่เสร็จวางไว้หลายจุด

"ท่านหญิงไม่โปรดวาดภาพเหมือนบุคคล ทรงเขียนได้แต่ไม่โปรด เคยทรงเขียนวาดภาพเหมือนของตัวท่านเองและภาพลาทิสลักษณ์ของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ และของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เท่านั้น นอกนั้นเป็นภาพแนวแฟนตาสติก" คุณเป้าเล่า

สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถมีพระราชเสาวนีย์ให้ท่านหญิงทรงเขียนภาพถวายหลายภาพ ส่วนภาพเหมือนของท่านหญิงเอง เสียดายที่ไม่ทราบไปเก็บไว้ที่ไหนหรือสูญหายก็ไม่แน่ชัด แต่ยังหาไม่เจอ

ท่านหญิงจะทรงเขียนภาพในแสงธรรมชาติ เคยทรงงานถึงทุ่ม 2 ทุ่มขึ้นอยู่ที่ว่าเป็นช่วงฤดูร้อนหรือฤดูหนาว แต่จะทรงหยุดเขียนภาพเมื่อแสงกลางวันคล้อยต่ำ

"ช่วงค่ำ" คุณเป้าเล่าบรรยากาศ "จะทรงดื่มแชมเปญในแก้วก้านยาวที่แช่ฟรีซเซอร์ไว้จนละอองน้ำแข็งจับเย็นฉ่า ทรงไม่ดื่มมาก ดื่มแค่แก้วเดียว โปรดเติมพีชครีมในแชมเปญเพื่อให้หอม และจะมีของเคี้ยมๆ แกล้ม ไม่โปรดอะไรหวานๆ ส่วนใหญ่ถ้าประทับบนภูเขา ของแกล้มก็ทำกันเอง แต่ถ้าอยู่ที่เมืองนีซ ท่านหญิงทรงมีอพาร์ตเมนต์ที่เมืองนีซด้วย จะไปซื้อของแกล้มที่ร้านโปรดของท่าน ชื่อ Kappa เวลาท่านอยู่ในหุบเขา จะมีเพื่อนฝูงและเพื่อนบ้านแวะมาดื่มกับท่าน ที่นั่นเป็นวิลเลจเล็ก ทุกคนรู้จักกันหมด ท่านมีไดรต่อไดรแวะมาเยี่ยมเสมอ บางทีเพื่อนก็มาเยี่ยมจากต่างจังหวัด บางคนจะมีอะไรติดมือมาฝากท่าน ของที่บ้านเขาปลูก แต่ท่านหญิงไม่ได้ปลูก"

"คนทั้งหมู่บ้านรักท่านมาก" คุณหมอพิศมัยยอดเล่าขึ้นบ้างไม่ได้ "ยังจำได้ ไปช็อปปิ้งกับท่านหญิงที่ตลาด คนในตลาดทักทายท่านเกรียวกราว เสียงเรียก 'Princess Princess' ตอนที่ไปเยี่ยมท่าน ลูกชายใครสักคน รู้สึกจะเป็นลูกชายคนชายเนื้อที่นั่น จับปลาเทราต์ได้ ก็ส่งมาถวายท่าน"

"ผู้คนที่ Annot จะชื่นชมภาพเขียนของท่านมาก แต่ก็ไม่รู้จะหาเงินที่ไหนมาซื้อภาพ ก็มีการตกลงกันแบบน่ารักๆ คนขายเนื้ออยากได้ภาพ ท่านหญิงเลี้ยงสุนัข ก็ให้เขาส่งเนื้อมา พอส่งครึ่งปีหรือปีหนึ่ง เธอก็เอาภาพไป เป็นความน่ารักท่านหญิงเอาความมีน้ำใจของคนไทย ไปยัดใส่ไว้ในเมืองนั้น"

"ภาพเขียนท่านหญิงแขวนในร้านขายเนื้อ" คุณหมอพิศมัยบอก "ท่านหญิงพระทัยดีมาก และไม่ถือองค์เลย สมัยไปเป็นแพทย์ประจำวังสวนผักกาดใหม่ๆ ท่านหญิงทรงจบจากสวิส ยังไม่ทรงไปต่อปริญญาเอก เวลาเช้าเฝ้าท่าน ท่านประทับบนเก้าอี้ เราเข้ามากินข้างล่าง ก็จะทรงบอกให้ขึ้นมานั่งบนเก้าอี้ พอเราไม่ขึ้น จะทรงมาประทับข้างล่างกับเรา"

ตำหนักส่วนพระองค์ของท่านหญิงมารศีที่วังสวนผักกาด จะเป็นเรือนไม้ตั้งอยู่ในสระน้ำ มีสะพานทอดสู่

นอกจากจะเป็นพระญาติและผู้ดูแลทรัพย์สินของท่านหญิงแล้ว คุณชายชิษณุสรรยังชื่นชอบผลงานของท่านหญิงอย่างมาก และนี่คือภาพสีน้ำมันที่ท่านหญิงมารศีประทานให้กับคุณชายชิษณุสรร ด้านหลังภาพเขียนว่า **Mandratura** และเซ็น **Marsi** ลงสถานที่รังสรรค์ภาพว่า **Annot 1998**

(ซ้ายและขวา) บางส่วนของผลงานภาพเขียน เมื่อท่านหญิงเข้าสู่วงการศิลปะอย่างจริงจังในช่วงที่มีพระชันษาราว 30 ปี ทรงรู้จักศิลปิน Andre Poujet เขามีสตูดิโอบนเนิน เขาไม่ห่างจากตำหนักท่านหญิง และมีส่วนแนะนำเทคนิคการวาดภาพให้ท่านหญิง ท่านหญิงจะทรงใช้เทคนิคการวาดภาพของจิตรกรชั้นครูในสมัยเรอเนสซองต์ และโปรดจะใส่ผลงานของท่านในกรอบภาพบาโรค (หน้าซ้าย ภาพขวา) ผลงาน Melancolies ท่านหญิงมีผลงานเขียนภาพรวมๆ ร่วม 200 ภาพ แต่ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน

พระตำหนักใหญ่ เนื่องจากรูปร่างองค์ท่านเล็ก ตำหนักหลังนี้จะสร้างในสัดส่วนที่เล็กกว่าสัดส่วนเรือนทั่วไปสมองค์ แต่เนื่องจากทรงศึกษาที่ต่างประเทศเสียส่วนใหญ่ ตำหนักของท่านหญิงจึงถูกยกให้คุณหมอพิศมัยอยู่แทน (ปัจจุบันรื้อไปแล้ว) เวลาท่านหญิงกลับมาจากต่างประเทศก็จะพำนักที่ตำหนักใหญ่ของพระบิดาและพระมารดา

และเมื่อท่านหญิงมารศียังทรงพระเยาว์ ครอบครัวท่านเคยอพยพไปประทับที่บ้านบ่อจืด ซึ่งเป็นตำหนักส่วนพระองค์ของพระบิดาที่ตำบลหนองแก อำเภอหัวหิน ช่วงนั้นเป็นช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 โรงเรียนมาแตร์เดอีวิทยาลัยได้ย้ายสถานศึกษาไปที่อำเภอหัวหิน ท่านหญิงทรงเป็นนักเรียนมาแตร์ฯ ก็จะทรงจักรยานไปโรงเรียนซึ่งอยู่บริเวณพระราชวังไกลกังวลทุกวัน บ้านบ่อจืดแห่งนี้มีต้นพยอมสูงใหญ่มากมาย เวลาออกดอกเต็มต้นจะขาวสะพรั่งตาดุจวันซากุระบานในญี่ปุ่น แต่จะไม่ออกทุกปี

"ท่านหญิงโปรดทะเลมาก สมัยที่ทรงพระเยาว์ ท่านไม่โปรดที่จะว่ายน้ำในทะเล เลยมีบ่อจืดให้ท่านหญิงเล่นที่หลังบ้าน"

"เสด็จในกรมฯ (พระบิดาท่านหญิง) ทรงเรียกตำหนักแห่งนี้ว่า 'บ้านบ่อจืด' เนื่องจากที่บริเวณตำหนักเมื่อขุดลงไปจะได้น้ำจืด" คุณหมอพิศมัยบอก ปัจจุบันเธออายุ 82 ปี

ช่วงหลายเดือนที่ผ่านมา คณะกรรมการมูลนิธิหม่อมเจ้าหญิงมารศีสุขุมพันธุ์ บริพัตร กำลังเร่งดำเนินการจัด 'งานนิทรรศการแสดงภาพเขียนของหม่อมเจ้าหญิงมารศี สุขุมพันธุ์ บริพัตร' ซึ่งจะมีขึ้น ณ Hall of Mirrors สยามพารากอนตั้งแต่วันที่ 28 กุมภาพันธ์ ถึงวันที่ 29 มีนาคม 2553 ภายในงานจะนำภาพเขียนของท่านหญิงออกจัดแสดงราว 38 ภาพ ทางสยามพารากอน บางกอกโพสต์ และไทยเบฟเวอเรจร่วมให้การสนับสนุนจัดงาน และในงานนี้จะเปิดตัวหนังสือรวบรวมผลงานภาพเขียนของท่านหญิง พร้อมบทวิเคราะห์ภาพ โดยมิเชล สตีฟ (Michel Steve)

ที่จริง มิเชลเป็นสถาปนิก เขาได้รับยกย่องให้เป็น 1 ใน 5 สถาปนิกยอดเยี่ยมของฝรั่งเศส เขาและภรรยาอาศัยอยู่ไม่ห่างจากตำหนักท่านหญิง และมักจะแวะมาพบปะสังสรรค์และร้องโอเปร่าร่วมกับท่านหญิงที่ตำหนักเป็นประจำ เมื่อท่านหญิงต้องการใครสักคนช่วยบันทึกการสร้างงานของท่านที่มีอยู่มากมาย เขาอาสาช่วยอย่างเต็มใจ และได้สนทนากับท่านหญิงเกี่ยวกับผลงานของท่านหญิงแต่ละชิ้นมานาน จนกระทั่งกลายเป็นหนังสือรวบรวมผลงานท่านหญิงชื่อ MARSI ภาคภาษาฝรั่งเศส และจะมีการแปลเป็นภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จะมีการเปิดตัวเล่มนี้ในงานแสดงภาพเขียนของท่านหญิง คุณเป้าจึงยุ่งๆ ช่วยตรวจปรู๊ฟหนังสือ

หลังท่านหญิงทรงวาดภาพหนุ่ยนุ้ยแต่งงานและได้กลายเป็นผลงานชิ้นเอกชิ้นหนึ่งของท่านเสร็จในปี 2546 ในปีถัดมาก็เกิดเหตุการณ์น่าเศร้า ท่านหญิงทรงล้มในบ้านของคุณเป้าที่กรุงปารีส ท่านหญิงจะเสด็จมาชมนิทรรศการภาพเขียนของศิลปินที่กรุงปารีสเสมอๆ เมื่อแวะมาก็จะพักบ้านคุณเป้าที่กรุงปารีส การล้มครั้งนั้น เส้นพระโลหิตในสมองแตก มีอาการอัมพาตที่วรกายซีกหนึ่ง ท่านหญิงปกติจะทรงใช้พระหัตถ์ทั้งสองข้าง ทรงอักษรมือซ้าย และทรงวาดภาพมือขวา แต่หลังการประชวรครั้งนั้น ท่านหญิงทรงหยุดวาดภาพ

"ผู้ที่เคยทำอะไรในระดับชั้นนำ ก็ไม่อยากทำอะไรที่ไม่ดีเท่าเดิม" คุณชายบอกถึงความรู้สึกของท่านหญิงที่ทรงหยุดวาดภาพ "เรารู้ว่า ท่านไม่ทรงต้องการวาดภาพอีก เพราะทรงทราบว่าจะวาดได้ไม่ดีเช่นเคย

สมัยผมอยู่อังกฤษ ผมอยู่แล็บชั้นนำ (คุณชายเป็นนักวิทยาศาสตร์) มีนักวิทยาศาสตร์รางวัลโนเบลหลายคน มีอยู่คนรับรางวัลโนเบลถึง 2 ครั้ง เป็น 1 ใน 3 คนของโลกที่เคยรับรางวัลโนเบลถึง 2 ครั้ง พออายุ 65 ปี เขาหยุดทำงานทันที ขณะที่หลายคนยังทำงานเรื่อยๆ เพื่อนอีกคนทำงานจนถึงอายุ 80 แต่คนนี้หยุดทันที ผมก็พอเดาได้ ผู้ที่เคยทำอะไรในระดับชั้นนำของโลกก็ไม่อยากทำอะไรที่ไม่ดีเท่าเดิม ท่านหญิงก็คงรู้สึกไม่ต่างกัน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ มีรับสั่งถามท่านหญิงทำนองว่า การวาดภาพก็เพลิดเพลินดี ทำไมท่านหญิงไม่วาดต่อ ท่านหญิงก็รับสั่งตอบพระองค์ท่านในทำนองที่ผมบอก ถ้าจะทำอะไร ท่านหญิงทรงต้องการ The Best"

หลังประชวร ท่านหญิงมารศีทรงใช้ชีวิตอย่างสงบที่ตำหนักบนเขา มีพระญาติราชสกุล 'เทวกุล' ฝ่ายพระมารดาขึ้นไปอยู่เป็นเพื่อนเพิ่มอีก 2 คน นอกจากแม่บ้านชาวฝรั่งเศสที่อยู่ด้วยกันมาตั้งแต่เธออายุ 17 ปี คุณชายขึ้นไปเชิญเสด็จให้กลับเมืองไทยหลายครั้ง ก็ทรงไม่ยอมกลับจนคุณชายอ่อนใจ

บางทีถ้าคุณชายจะช่วยขนสัตว์เลี้ยงของพระองค์ท่านทุกตัวกลับเมืองไทยด้วย โดยเฉพาะตัวแสบๆ และเพื่อนบ้านที่รักท่านทั้ง Annot มาด้วย ท่านหญิงอาจยอมเสด็จกลับก็ได้ค่ะ